Nummer 292 - november 2019

'n HOESBREEF

UITGAVE VAN STICHTING HISTORISCHE SOCIËTEIT ENSCHEDE-LONNEKER

Verkeer in Enschede

▶ Uit een studie naar '*Fietsverkeer in de twintigste eeuw*' van Verkeer & Waterstaat komt deze foto.
De sociale structuur van Enschede in die tijd, met een kleine actieve toplaag en een brede massa fabrieksarbeiders, bepaalde ook het beeld van het verkeer.
In 1937 was het aandeel van de fiets zo'n tien keer groter dan van de auto; 20.000 fietsers op 2000 auto's op de hoofdkruisingen. 80 tot 90 procent van de verplaatsingen vond plaats per fiets. Tegenwoordig ligt dat op zo'n 35 procent en het gemeentebestuur wil naar 40 procent.

Dick Buursink

Zie ook pagina 2 ▶

◀ ***Avondspits in de Gronausestraat in 1950.***
Foto uit Fietsverkeer in de twintigste eeuw

'n HOESBREEF

Stichting Historische Sociëteit Enschede - Lonneker
Gratis digitale nieuwsbrief van de Historische Sociëteit
www.shsel.nl

Redactie
Ilse van Heerwaarden
Wim Corduwener
hoesbreef@gmail.com

Secretariaat
Gerard Hemelt,
Suze Groeneweglanden 14,
7542 NM Enschede, 06 197 255 77
secr.shsel@gmail.com

'n Sliepsteen
Contribuanten ontvangen vier keer per jaar ons historisch blad 'n Sliepsteen. Redactie:
Geert Bekkering, 053 430 06 91
of geertbekkering@shsel.nl

https://www.facebook.com/SHSEL/

Onze documentatie is te raadplegen in Prismare, ruimte 1.07. Roomweg 167 maandag 10-12 uur en vrijdag 14-16 uur. Contribanten ontvangen ons kwartaalblad 'n Sliepsteen
www.shsel.nl
De Historische Sociëteit Enschede-Lonneker heeft bij de belastingdienst de status van culturele ANBI. Dat betekent dat een gift aan de sociëteit voor 125 procent kan worden afgetrokken van de inkomstenbelasting en voor 150 procent van de vennootschapsbelasting.
Een ANBI is een algemeen nut beogende instelling. Onze Historische Sociëteit mag zich culturele ANBI noemen omdat we een instelling zijn die voor minstens 90 procent actief is op cultureel gebied.

Toekomstvisie en de Singelring

Sommige initiatieven, die in het verleden door de Gemeente Enschede genomen werden, hebben nog steeds een grote actualiteitswaarde. Het is intussen 100 jaar geleden dat in Enschede de Singelring is aangelegd. Feitelijk was dit plan onderdeel van het Algemeen Uitbreiding Plan (AUP) van Enschede van 1907.
Als één van de eerste gemeenten in Nederland ging Enschede over tot vergaande regie rond stadsplanning (Rotterdam 1928, Eindhoven 1930, Amsterdam 1934). Dit was het gevolg van de invoering van de Woningwet in 1901. Met die Woningwet werd ook vastgelegd dat gemeenten meer de regie moesten nemen in de stedenbouwkundige planning van o.a. woonwijken en infrastructuur. Gemeenten met meer dan 10.000 inwoners of met een bevolkingsgroei van meer dan 20% moesten een uitbreidingsplan vaststellen. In Enschede was toen al sprake van een snelle en wat ongestructureerde groei van het aantal woningen. Snel gebouwd, stedenbouwkundig zonder veel samenhang en regelmatig van zeer beroerde kwaliteit.

De nieuwe Woningwet van 1901 stelde dan ook als eis dat de gemeenten woningbouw moest laten uitvoeren door erkende woningcorporaties en bouwmaatschappijen. De kwaliteit moest omhoog! Burgemeester Edo Bergsma, die als Eerste Kamerlid al deze ontwikkelingen van dichtbij had mogen meebepalen, zag de mogelijkheden die een samenhangende stadsplanning bood. Geschatte groei naar 100.000 inwoners en een stadsrondweg als structurerend element voor de stadsuitleg. Enschede schudde het hoofd, grootheidswaanzin! Nu zeggen we: toekomstvisie.

Met de Singelring had de gemeente twee doelstellingen voor ogen. De wijken die wat meer aan de rand van de toenmalige stad lagen of gepland werden, moesten verbonden worden, en daarbij zou deze weg ook het doorgaande verkeer meer uit de directe binnenstad houden. De uitvoering van het enorme werk van de aanleg begon in 1916, met het eerste stuk tussen de Hengelosestraat en de Deurningerstraat, en na het openstellen van brug Zuid kwam in 1931 de Ringweg beschikbaar voor het verkeer. Al zo'n 100 jaar ligt deze 28 meter brede Singel, als belangrijkste structurerende element, in ons verkeerssysteem.
Bijzonder is dat opnieuw, in de discussie over het huidige Mobiliteitsplan, de Gemeenteraad de rol van de Singel moet bepalen. Waar in 1907 stedenbouwers de toekomstige (on)bereikbaarheid van een stad, met naar verwachting 100.000 inwoners, als stip op de horizon namen, ligt dat nu anders. Die onderscheidende status van economisch kerngebied, begin 20e eeuw, kennen we niet meer. Met toen ruim 20% van het Bruto Nationaal Product vanuit Twente, was de regio en Enschede in het bijzonder vergelijkbaar met wat de Rijnmond nu voor ons land betekent. Belangrijk!
De gemeenteraad staat nu voor de vraag hoe onze stad zich als hoogwaardige woonstad kan onderscheiden ten opzichte van de concurrentie. Wonen heeft binnen de Singel een grote vlucht genomen. Honderden woningen en appartementen zijn of worden nog gebouwd. Lopen en fietsen neemt toe. Daarin ligt onze toekomst. En, daarbij is de rol van de Singelring nogal bepalend. Waar in 1907 de inzet van de stadsplanners was om doorgaand verkeer in het gebied binnen de Singel te ontmoedigen, is die discussie nu een andere, maar met eenzelfde doel.
Omdat de kosten niet in verhouding stonden tot het gemak heb ik dertig jaar geleden mijn auto verkocht. Kunnen beschikken over een auto betekent niet dat je hem moet bezitten. Emotie? In grote steden zie je dat nu meer en meer de praktijk worden. Fijn en veilig wonen, zeker voor gezinnen, en veel (doorgaand) autoverkeer, dat bijt elkaar. En zo komen we dan terug bij onze geschiedenis, waarin de wegcapaciteit te zwaar dreigt te worden belast. Zo ging het in 1907 en zo gaat het nu weer. En dan doen de foto's uit de vorige eeuw dienst als voorbeeld (zie de eerste pagina). Enschede, ook toen al: fietsstad?

Dick Buursink
Voorzitter

Zie ook pagina 1 ▶

Sociëteitsavond telt ruim 130 bezoekers

◀ *Niet eerder werd onze sociëteits-avond zo goed bezocht als op 8 oktober jl. De zaal was tot de laatste stoel gevuld met ruim 130 bezoekers. De vertoonde films 'Lonneker Melkfabriek 1955' en 'Twente vanaf 1926' vielen bij de aanwezigen zeer in de smaak.*

Jan Brummer

Foto: Gerard Hemelt

Contactpersonen commissies

▶ **Binnenstadcommissie**
Georges Schafraad
Email: schafraad@gmail.com

▶ **Boerderijcommissie**
Jan Oldenhof
Email: joldenhof1@gmail.com

▶ **Documentatiecentrum**
Kor Feringa (053) 477 45 95
Email: korferinga@shsel.nl

▶ **Foto- en verhalencommissie**
Jan Breteler
Email: janbreteler@shsel.nl

▶ **Monumentencommissie**
Cees van der Velde, 06 4735 43 59 of 06 4208 92 50, ceesvandervelde@shsel.nl

▶ **Loakstenen- en begraafplaatsencommissie**
Harry van der Sleen (053) 852 24 94
Email: loakstenencom@shsel.nl

▶ **PR-commissie**
Bart Jansen, 06 3435 45 16
Email: jansebart@gmail.com

▶ **Redactie 'n Sliepsteen**
Geert Bekkering (053) 430 06 91
Email: geertbekkering@shsel.nl

▶ **Historische Kring Glanerbrug**
Joop Kwakman (053) 461 38 53
Email: joopkwakman@shsel.nl

▶ **ICT**
Tjibbe Knol Email: tjibbeknol@shsel.nl

▲ *Station Enschede geopend in 1951 en ontworpen door architect H.G.J. Schelling.*

Sociëteitsavond 12 november

▶ Tijdens de sociëteitsavond op **dinsdag 12 november** a.s. zal Willem Bulter een presentatie houden over zijn succesvolle boek 'Lonneker Oorlogsverhalen'. Hij doet dit in het Twents. Voor een recensie verwijzen wij u naar 'n Sliepsteen 139.
Na de pauze wordt er een 40 minuten durende film vertoond met beelden van Twente in de jaren 1928 tot 1953 met o.a. de aanleg van het Twente-Rijnkanaal, de opening van het nieuwe Enschedese stadhuis in 1933, een open dag op vliegveld Twente, bombardementen op Twentse steden tijdens WO II, de bevrijding, een uitstapje van het personeel van Nico ter Kuile in 1946 en de opening van het nieuwe station in Enschede in 1951.Kortom, een interessant programma dat u niet mag missen. Ook niet leden zijn van harte welkom.
Samengevat: **Dinsdagavond 12 november** in de zaal achter de Ontmoetingskerk.
Aanvang 19.30 uur, zaal open vanaf 19.00 uur.
Jan Brummer

▲ *De voormalige bewoonster mevr. van de Woning van het huis waar de steen zich naast bevindt, onthult de markesteen.*

Foto: Dick Buursink

Onthulling markesteen Vosbultweg

De Loakstenencommissie van de Stichting Historische Sociëteit Enschede Lonneker heeft met samenwerking van de Stichting Historische Kring Losser weer een markesteen onthuld.

Een groep van circa dertig personen was zaterdagmiddag 12 oktober jl. aanwezig aan de Vosbultweg in Glanerbrug om daar een markesteen te onthullen. In aanwezigheid van vertegenwoordigers van beide historische verenigingen, een delegatie van de historische Kring Glanerbrug en aantal buurtbewoners heeft de voormalige bewoonster van de woning waar de steen zich naast bevindt, mevr. van de Woning, de steen onthuld. De huidige bewoners, het echtpaar Herbeke heeft daarna een informatiebordje bij de steen aangebracht.
Het opnieuw zichtbaar maken van markestenen is onderdeel van een omvangrijk project waar de beide verenigingen al een aantal jaren mee bezig zijn. Zij en de andere historische verenigingen in Twente hebben zich namelijk tot doel gesteld, het totale markestenenbestand te inventariseren en wat verdwenen is

▲ *Het informatiebord bij de steen.*

weer zoveel mogelijk in de oude staat terug te brengen. Toen de Loakstenencommissie als werkgroep hiermee begon, waren van de 90 oorspronkelijke stenen in en rond Enschede er nog maar 30 over. Op dit moment staat de teller alweer op 50 stuks. Uiteindelijk moet dit project resulteren in een informatieve fietsroute waarbij men kan genieten van zowel natuur als cultuur. Dit bedoeld als middel om de regionale historie dichter bij de gebruikers te brengen. Deze fietsroute zal als een soort ketting de voormalige Twentse marken aan elkaar koppelen. Er is dan ook een aantal jaren geleden een platform opgericht, onder de paraplu van de Oudheidkamer Twente, die dit coördineert.
Deze markesteen, een loaksteen in algemeen beschaaft Twents, ligt op de grens van de voormalige marken Esmarke en Lossermarke. De volgende steen naar het noorden is de Lossersteen, nabij de Kennebroeksweg en naar het zuiden toe is de volgende steen de steen bij Jan Grotenhuis, aan de andere kant van de Glanerbrugstraat richting Duitse grens. Tegenwoordig is deze markegrens de gemeentegrens Enschede-Losser en die grens gaat dwars door een hoekwoning. De voordeur bevindt zich in Losser en de erker in Enschede. De naam van de steen 'steen aan de kamp in het veld', verwijst naar een open veld waar een kamp, een soort akker, gelegen was.
Het is niet de originele steen; we weten niet precies wanneer en hoe die verdwenen is, maar een vervangende steen.
Harry van der Sleen

Boekenmarkt

De promotiecommissie organiseert op **vrijdag 15 november** van 16.00 -19.00 uur weer een boekenmarkt met veel historische boeken met name over Enschede, Twente en Overijssel. Een prachtige gelegenheid om uw verzameling van regionale boeken aan te vullen of om er een begin mee te maken.

We hebben de afgelopen maanden veel interessante boeken binnengekregen. Sommige boeken zijn opgenomen in de bibliotheek van de Historische Sociëteit Enschede Lonneker. Alle boeken die we dubbel hebben worden aangeboden op de boekenmarkt.
De boeken zullen tegen sterk gereduceerde prijzen worden aangeboden. Tevens zullen de historische stadsplattegrond uit 1907, Boerderijboek 3, de jubileumkrant over 1968 alsmede de boeken over de Deurningerstraat en Het Hogeland worden verkocht.

Een deel van de boekenmarkt wordt vrijgemaakt voor de verkoop, met korting, van oude Sliepstenen. De prijs is dit keer € 0,50 per Sliepsteen en 6 nummers voor € 2,50. Deze korting geldt niet voor de uitgegevens nummers van dit jaar.

▲ ***De boekenbeurs van vorig jaar november.*** *Foto: Jan Brummer*

Hiervoor geldt de reguliere winkelprijs van € 4,95 per stuk.
De komende twee weken kunt u nog steeds boeken over Enschede en Twente, die u over heeft of van de hand wil doen voor de boekenmarkt, bij ons inleveren bij Prismare tijdens onze spreekuren op maandagochtend van 10.00 tot 12.00 uur en vrijdagmiddag 14.00 tot 16.00 uur.
Wij hopen zoveel mogelijk mensen op deze jaarlijkse boekenmarkt van de Historische Sociëteit Enschede Lonneker te ontmoeten.

De Promotiecommissie

Bekendmakingen

Door **Jan Brummer**

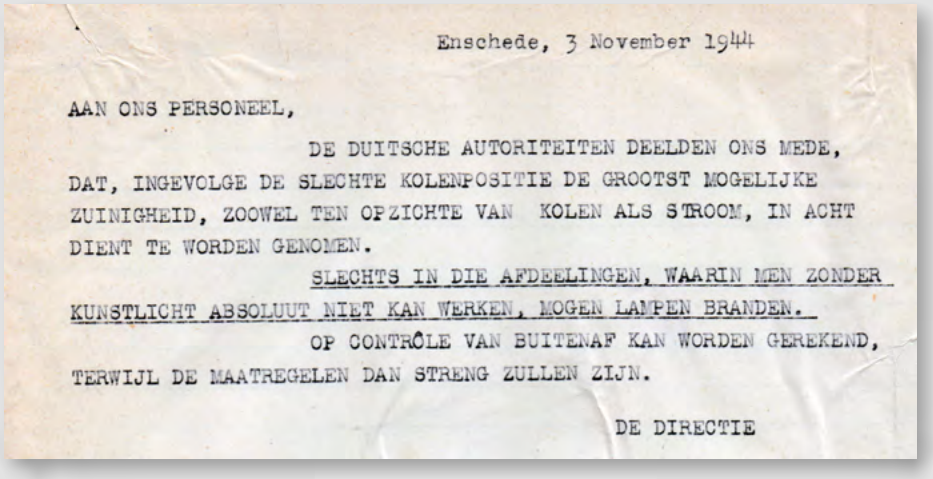

Enschede, 3 November 1944

AAN ONS PERSONEEL,

DE DUITSCHE AUTORITEITEN DEELDEN ONS MEDE, DAT, INGEVOLGE DE SLECHTE KOLENPOSITIE DE GROOTST MOGELIJKE ZUINIGHEID, ZOOWEL TEN OPZICHTE VAN KOLEN ALS STROOM, IN ACHT DIENT TE WORDEN GENOMEN.

SLECHTS IN DIE AFDEELINGEN, WAARIN MEN ZONDER KUNSTLICHT ABSOLUUT NIET KAN WERKEN, MOGEN LAMPEN BRANDEN.

OP CONTRÔLE VAN BUITENAF KAN WORDEN GEREKEND, TERWIJL DE MAATREGELEN DAN STRENG ZULLEN ZIJN.

DE DIRECTIE

De heer Jean-Pierre Bosch liep bij een kringloopwinkel tegen een bijzonder document aan. Hij vond een schrift met op de voorzijde een etiket met de in fraaie letters geschreven tekst: "Bekendmakingen (vanaf 10 maart 1943 tot 7 juni 1946)".
Het schrift is volgeplakt met mededelingen van de directie van N.V. Ramie Union, N.V. Textiel Union en van N.V. Kati aan het personeel. De publicaties zijn van de meest uiteenlopende aard en zullen in die jaren ook in andere fabrieken zijn opgehangen.

In elke 'n Hoesbreef wordt een 'Bekendmaking' van 75 jaar geleden opgenomen.

Onbekend maar niet onbemind

▶ Momenteel is een werkgroep van de Historische Sociëteit bezig met het beschrijven van maar liefst 35.000 ingescande foto's uit de Twentsche Courant en Dagblad Tubantia die betrekking hebben op nieuws uit de gemeente Enschede.
De foto's stammen uit de jaren tussen 1955 en 1990; de tijd dat kranten nog niet digitaal werden opgemaakt.
In deze verzameling bevinden zich foto's waarvan niet bekend is waar en/of ter gelegenheid waarvan ze gemaakt zijn. Bovenstaande foto, gemaakt in 1964, is er een voorbeeld van. Links op de achtergrond zijn de torens van de Oude kerk en het Stadhuis te zien. Wie van u weet het antwoord? Reacties graag mailen aan janbrummer@shsel.nl

▲ *Van links naar rechts: Jan Zweerink, Ingrid Astrego en Arthur Rolevink.*